

The status of intellectual property rights in ASEAN

Bahareh Sazmand

Associate Professor, Faculty of Law and Political Science, University of Tehran, Tehran, Iran.
Email: bsazmand@ut.ac.ir

Abstract

Intellectual property protection has become a very important issue in international economic relations. Developed countries are increasingly treating intellectual property rights as a precondition for meaningful trade negotiations with developing countries, as exemplified by the recent trade dispute between the United States and the People's Republic of China. The recognition of the growing importance of intellectual property also led to the inclusion of this issue in negotiations during the Uruguay Round of GATT, which subsequently led to the signing of the Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (TRIPS) to commit to the protection of intellectual property among member states. The issue of intellectual property rights is not limited to governments and important regional organizations have also paid attention to this issue. The Association of Southeast Asian Nations (ASEAN) is one of these organizations.

Journal of Research and
Development in Private Law

Iranian Law and Legal Research
Institute

Vol. 1 | No. 1 | Spring and
Summer 2024
(Original Article)

www.jpl.illrc.ac.ir

DOI:

[10.22034/jpl.2024.718556](https://doi.org/10.22034/jpl.2024.718556)

In this article, an attempt is made to investigate the issue of intellectual property rights in the ASEAN organization by using the qualitative research method with a process research approach. The question that will be answered is, what has been ASEAN's approach to the issue of intellectual property rights, and what have been the results and achievements? The findings showed that although ASEAN has pursued the protection of intellectual property in line with the liberalization of trade and investment through the free trade zone, it should be able to achieve a fair and just exchange with its business partners and investors. Through efforts to promote and strengthen the protection of intellectual property, there is a long way to go in the field of full realization of intellectual property rights, because according to international comparative indicators, the strength, scope, and efficiency of the intellectual property framework in Malaysia, Indonesia, Vietnam, Thailand, and the Philippines are still far below the highest global standards.

KeyWords: *Intellectual property rights, ASEAN, developed countries, copyrigh.*

جایگاه حقوق مالکیت فکری در آسه آن^۱

دانشیار دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.
Email: bsazmand@ut.ac.ir

بهاره سازمند

دوفصلنامه تحقیق و توسعه در حقوق خصوصی
پژوهشکده حقوق و قانون ایران

دوره ۱ | شماره ۱ | بهار و تابستان ۱۴۰۳
(مقاله پژوهشی)

www.jpl.illrc.ac.ir

DOI:

[10.22034/jpl.2024.718556](https://doi.org/10.22034/jpl.2024.718556)

چکیده

حمایت از مالکیت فکری به موضوعی بسیار مهم در روابط اقتصادی بین‌المللی تبدیل شده است. کشورهای توسعه یافته به طور فزاینده‌ای با حقوق مالکیت فکری به عنوان پیش شرط مذاکرات تجاری معنادار با کشورهای در حال توسعه برخورد می‌کنند که نمونه آن اختلاف تجاری اخیر بین ایالات متحده و جمهوری خلق چین است. به رسمیت شناختن اهمیت فزاینده مالکیت فکری همچنین منجر به گنجاندن این موضوع برای مذاکرات در طول دور اورگوئه گات شد که متعاقباً منجر به امضای موافقت‌نامه جنبه‌های تجاری مرتبط با حقوق مالکیت فکری (TRIPS) به منظور تعهد به حفاظت از مالکیت معنوی نزد کشورهای عضو شد.

۱. تقدیم به استاد فرهیخته جناب آقای دکتر سعید حبیبی.

موضوع حقوق مالکیت فکری فقط به دولت‌ها محدود نشده و سازمان‌های مهم منطقه‌ای هم به این مهم توجه کرده‌اند. اتحادیه ملل جنوب شرقی آسیا (آسه‌آن) در زمره این سازمان‌ها قرار می‌گیرد. در این مقاله تلاش می‌شود با استفاده از روش پژوهش کیفی با رویکرد روندپژوهی موضوع حقوق مالکیت فکری در سازمان آسه آن بررسی شود. سوالی که به آن پاسخ داده خواهد شد این است که رویکرد آسه‌آن به موضوع حقوق مالکیت فکری چگونه بوده است و نتایج و دستاوردها چه بوده است؟

یافته‌ها نشان داد که اگرچه آسه‌آن موضوع حفاظت از مالکیت فکری را در راستای آزادسازی تجارت و سرمایه‌گذاری از طریق منطقه آزاد تجاری پیگیری کرده است اما باید توانایی دستیابی به یک مبادله عادلانه و عادلانه با شرکای تجاری و سرمایه‌گذاران خود را از طریق تلاش برای ارتقا و تقویت حفاظت از مالکیت فکری در نظر بگیرد و در زمینه تحقق کامل حقوق مالکیت فکری راه طولانی درپیش دارد زیرا طبق شاخص‌های مقایسه‌ای بین‌المللی، قدرت، دامنه و کارایی چارچوب مالکیت فکری در مالزی، اندونزی، ویتنام، تایلند و فیلیپین هنوز بسیار پایین‌تر از بالاترین استانداردهای جهانی است.

کلیدواژه‌ها: حقوق مالکیت فکری آسه آن کشورهای توسعه یافته

کپی رایت

تاریخچه موضوع مالکیت فکری در سازمان آسه‌آن

موضوع مالکیت فکری در آسه‌آن با پیشرفت کشورهای عضو آن در تحقق سریع منطقه آزاد تجاری آسه‌آن (AFTA) مرتبط است. چهارمین اجلاس سران آسه‌آن در ژانویه ۱۹۹۲ شاهد امضای بیانیه سنگاپور بود که منطقه آزاد تجاری آسه‌آن را تأسیس و طرح تعرفه ترجیحی مؤثر مشترک (CEPT) را به عنوان ابزار اصلی برای اجرای آن تعیین کرد. طرح تعرفه ترجیحی مؤثر مشترک در اصل کاهش تعرفه‌ها را بر روی همه کالاهای تولیدی به ۰ تا ۵ درصد طی ۱۵ سال از اول ژانویه ۱۹۹۳ ارائه می‌کرد. با این حال، در بیست و ششمین نشست وزرای اقتصادی آسه‌آن (AEM) در ۱۹۹۴، همه کشورهای عضو توافق کردند که چارچوب زمانی تحقق منطقه آزاد تجاری را از ۱۵ سال به ۱۰ سال کاهش دهند. علاوه بر این، کشورهای عضو آسه‌آن نیز موافقت کردند که تقریباً تمام محصولات کشاورزی (فراوری شده و فراوری نشده) را در طرح سپت منطقه آزاد تجاری آسه‌آن (CEPT-AFTA) بگنجانند. یکی از اهداف اساسی منطقه آزاد تجاری آسه‌آن جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بیشتر در منطقه جنوب شرقی آسیا و افزایش رقابت‌پذیری آسه‌آن به عنوان پایگاه تولید برای بازار جهانی بود. برای دستیابی به این هدف، آسه‌آن موضوع حفاظت از مالکیت معنوی را مورد بررسی قرار داد، زیرا این موضوع عامل مهمی در ایجاد فضای مساعد برای سرمایه‌گذاری به ویژه در انتقال فناوری بود.

در همین راستا کاهش سریع و جامع تعرفه کالاهای تولیدی ارائه شده در سپت با هدف تغییر ساختار صنایع آسه‌آن به منظور افزایش رقابت‌پذیری آنها انجام شد. به منظور تسهیل این تحول، آسه‌آن به فناوری جدید قابل توجهی برای ارتقاء صنایع خود نیاز داشته و دارد و مناسبترین گزینه برای آسه‌آن جهت دستیابی به این امر خرید فناوری بوده است. اما تحقق این هدف به راحتی محقق نشده است. مهم‌ترین محدودیت پیش روی آسه‌آن در دستیابی به فناوری جدید، فقدان استانداردهای یکسان و حفاظت از مالکیت معنوی بود.

با این حال، در حال حاضر در بسیاری از کشورهای عضو آسه‌آن تلاش‌هایی برای اصلاح قوانین خود انجام داده‌اند تا بتوانند به تعهدات خود به‌عنوان اعضای کنوانسیون‌های بین‌المللی مانند پاریس و برن، معاهده همکاری ثبت اختراع (PCT) و به‌عنوان امضاکنندگان TRIPS عمل کنند. علاوه بر این، نشست مقامات ارشد اقتصادی آسه‌آن (SEOM) در ژوئن ۱۹۹۴، یک گروه کاری آسه‌آن در زمینه همکاری مالکیت معنوی برای بررسی امکان تنظیم یک توافقنامه چارچوب آسه‌آن در مورد همکاری مالکیت معنوی برای حفاظت از مالکیت معنوی ایجاد کرد. این گروه کاری فعالانه وظیفه خود را دنبال کرد و بلافاصله پیش‌نویس توافقنامه را با در نظر گرفتن تحولات منطقه‌ای و بین‌المللی تکمیل کرد. از جمله اهداف توافقنامه چارچوب، راه‌اندازی یک سامانه ثبت اختراع و علائم تجاری آسه‌آن بود و پس از آن هم اقدام به نهادسازی داخلی در زمینه حقوق مالکیت فکری کرد که در ادامه به فعالیت‌های انجام شده پرداخته می‌شود.

فعالیت‌های نهادی انجام شده در زمینه حقوق مالکیت فکری در آسه‌آن

در طول چهل سال گذشته، ایده‌ها و نوآوری‌ها به سرمایه جدید روز تبدیل شده‌اند و مالکیت فکری ابزاری برای توسعه اقتصادی است که می‌تواند برای قشر خلاق و کارآفرین جمعیت، تولید ثروت کند. بنابراین مدیریت صحیح مالکیت معنوی می‌تواند به افزایش جریان درآمد کسب و کارها و افزایش ارزش سهامداران کمک کند. مالکیت معنوی به‌عنوان یک طبقه از دارایی که محصول ناملموس ذهن انسان است، از نوآوری‌های فناوری محافظت می‌کند، شناخت برند را افزایش می‌دهد و مزیت رقابتی محصولات و خدمات را در بازار جهانی افزایش می‌دهد.

مالکیت معنوی شامل اختراعات، مدل‌های کاربردی، کپی‌رایت، طرح‌های صنعتی، علائم تجاری، حفاظت از گونه‌های گیاهی، طراحی مدارهای یکپارچه، منابع ژنتیکی، اسرار تجاری، دانش سنتی، نشانه‌های جغرافیایی و نام دامنه است. این موضوع نقش مهمی در

دستیابی به اهداف توسعه اجتماعی-اقتصادی ملی و منطقه‌ای اجتماع اقتصادی آسه‌آن (AEC) دارد. همچنین ابزاری حیاتی در تشویق انتقال فناوری و تحریک نوآوری و خلاقیت است که منجر به یک آسه‌آن رقابتی، نوآورانه و پویا می‌شود که در طرح اجتماع اقتصادی آسه‌آن ۲۰۲۵ پیش‌بینی شده است.

همکاری‌های منطقه‌ای در زمینه حقوق مالکیت فکری با هدف ایجاد زمینه‌ای محکم برای پیشرفت اقتصادی و تسریع در تحقق منطقه آزاد تجاری آسه‌آن در میان کشورهای عضو آسه‌آن (AMS) آغاز شد. کشورهای عضو آسه‌آن در دسامبر ۱۹۹۵ برای ارتقای همکاری در زمینه حقوق مالکیت معنوی و بررسی ترتیبات همکاری مناسب بین اعضای آسه‌آن، توافقنامه چارچوب آسه‌آن در مورد همکاری مالکیت معنوی (موافقت‌نامه همکاری مالکیت فکری) را امضا کردند. در چارچوب این موافقت‌نامه افزایش همکاری اعضای آسه‌آن در اجرا و حفاظت از مالکیت معنوی و بررسی امکان راه اندازی نظام ثبت اختراع و علائم تجاری از طریق یک برنامه اقدام مد نظر قرار گرفت.

در راستای اجرایی شدن موافقت‌نامه، گروه کاری آسه‌آن در زمینه همکاری مالکیت معنوی (AWGIPC) در سال ۱۹۹۶ ایجاد شد که وظیفه آن تدوین جزئیات و روش‌های اجرای همکاری‌ها در حوزه مالکیت فکری بود. از آن زمان چندین کمیته فرعی تحت این گروه کاری تشکیل شده است، از جمله گروه ویژه علائم تجاری، کارگروه ویژه آسه‌آن برای همکاری در زمینه بررسی ثبت اختراع، شبکه کارشناسان اجرای مالکیت معنوی آسه‌آن و گروه کاری آکادمی مالکیت معنوی که در ادامه به اختصار به آنها اشاره می‌شود.

۱. گروه ویژه علائم تجاری (TMTF) (۲۰۱۴)

گروه ویژه علائم تجاری بر ارائه ابتکارات منطقه‌ای در مورد علائم تجاری متمرکز است که به عنوان اولویت شناسایی شده‌اند و شامل مطالعات امکان‌سنجی برای ایجاد یک نظام ثبت علامت تجاری منطقه‌ای و همچنین به‌روزرسانی دستورالعمل‌های مشترک آسه‌آن در

مورد بررسی علائم تجاری اساسی است و در حال حاضر به عنوان گروهی مرجع توسط دفاتر مالکیت فکری در منطقه مورد استفاده قرار می‌گیرد.

۲. گروه ویژه آسه‌آن برای همکاری در زمینه ثبت اختراع (ASPEC) (۲۰۱۱)

گروه ویژه آسه‌آن برای همکاری در زمینه ثبت اختراع در سال ۲۰۱۱ و به منظور ارائه ابتکارات منطقه‌ای اولویت‌دار در زمینه ثبت اختراع تاسیس شد. گروه ویژه آسه‌آن برای همکاری در زمینه ثبت اختراع یک برنامه اشتراک‌گذاری ثبت اختراع منطقه‌ای برای کشورهای عضو آسه‌آن است و متقاضیان می‌توانند از گزارش‌های جستجو و بررسی دفاتر مالکیت فکری شرکت کننده، برای تسریع روند ثبت اختراع در هر یک از دفاتر مالکیت فکری شرکت کننده استفاده کنند.

۳. شبکه کارشناسان اجرای مالکیت فکری آسه‌آن (ANIEE) ۲۰۱۷

شبکه‌ای از کارشناسان مجری متشکل از مقامات متخصص مالکیت فکری، بازرسان و دادستان‌های کشورهای عضو آسه‌آن به منظور اجرای قوانین مالکیت فکری و حفاظت دیجیتال است که در سال ۲۰۱۷ تشکیل شده است.

۴. گروه کاری آکادمی مالکیت فکری آسه‌آن در سال ۲۰۲۰

برای ایجاد آکادمی مالکیت فکری آسه‌آن و ارائه گزارش پیشرفت به گروه کاری آسه‌آن در زمینه همکاری مالکیت فکری تأسیس شد. به‌طور سنتی، گروه کاری آسه‌آن در زمینه همکاری مالکیت فکری سه جلسه در سال، معمولاً در ماه‌های مارس، ژوئیه و نوامبر خواهد داشت، در حالی که سایر کارگروه‌ها تعداد جلسات کمتر یا فقط دو جلسه در هر سال خواهند داشت.^۱

1. "Intellectual property rights" available at:

<https://asean.org/our-communities/economic-community/competitive-innovative-and-inclusive-economic-region/intellectual-property-rights>.

گروه کاری آسه‌آن در زمینه همکاری مالکیت فکری همچنین وظیفه دارد کار آسه‌آن را در موارد زیر تسهیل کند:

- تسریع سرعت و دامنه ایجاد دارایی مالکیت فکری، تجاری سازی و حفاظت از آن؛
- بهبود چارچوب منطقه‌ای سیاست‌ها و نهادهای مربوط به حقوق مالکیت فکری؛
- ارتقای همکاری و گفتگو در خصوص مالکیت فکری در درون منطقه و همچنین با شرکا و سازمان‌های همکار؛
- تقویت توانمندی‌های انسانی و نهادی مرتبط با مالکیت فکری در منطقه، از جمله تقویت آگاهی عمومی بیشتر در مورد مسائل و موضوعات مرتبط با مالکیت معنوی و حقوق مالکیت فکری.

شایان ذکر است که در سال‌های اخیر پیشرفت‌هایی در زمینه افزایش ترتیبات منطقه‌ای در خصوص مالکیت فکری از جمله ایجاد پایگاه‌های اطلاعاتی مالکیت فکری منطقه‌ای و ترویج استفاده از دستورالعمل‌های مشترک صورت گرفته است. به‌علاوه چندین برنامه عملیاتی در مورد حقوق مالکیت فکری وجود دارد که تمام این جنبه‌ها و محورها را پوشش می‌دهد و آخرین آنها برنامه اقدام آسه‌آن در زمینه حقوق مالکیت فکری (2016-2025) است.^۱ این برنامه اقدام از چهار هدف استراتژیک تشکیل شده است:

۱. تقویت دفاتر مالکیت فکری و ایجاد زیرساخت‌های مالکیت فکری در منطقه و ایجاد نظام مالکیت فکری قوی‌تر آسه‌آن؛
۲. توسعه پلتفرم‌ها و زیرساخت‌های مالکیت فکری منطقه‌ای برای کمک به ارتقای اجتماع اقتصادی آسه‌آن؛
۳. توسعه اکوسیستم گسترده و فراگیر مالکیت فکری آسه‌آن؛

1. "ASEAN IPR Action Plan 2016-2025" available at: <https://www.aseanipr.org/resources/asean-ipr-action-plan-2016-2025>.

۴. توسعه سازوکارهای منطقه‌ای برای ارتقای ایجاد دارایی و تجاری‌سازی، به‌ویژه شاخص‌های جغرافیایی و دانش سنتی.

در مجموع اجرای این اهداف راهبردی، نظام مالکیت فکری آسه‌آن را بهبود می‌بخشد و اعتماد کاربران حوزه مالکیت فکری را افزایش می‌دهد. چهار هدف استراتژیک با ۱۹ ابتکار و ۵۶ مورد مشخص و ملموس همراه است که ابعاد بسیاری را در نظام‌های مالکیت فکری، زیرساخت‌ها، پلتفرم‌ها و سازوکارها در بر می‌گیرد و به طور خلاصه به شرح زیر است:

بهبود خدمات ثبت اختراع، علائم تجاری و طراحی صنعتی؛

بهبود خدمات مالکیت فکری در زمینه به موقع بودن و کیفیت خروجی؛

سازمان‌های مدیریت جمعی (CMO)؛

الزامات رسمی هماهنگ شده برای علائم تجاری و طرح‌های صنعتی؛

الحاق به پروتکل مادرید، موافقتنامه لاهه و معاهده همکاری ثبت اختراع (PCT)؛

الحاق به معاهده تحت مدیریت سازمان جهانی مالکیت فکری WIPO؛

آکادمی مالکیت فکری؛

دفاتر انتقال فناوری (TTO) و دفاتر پشتیبانی فناوری نوآوری (ITSO)؛

خدمات جستجو و سیستم‌های بایگانی آنلاین؛

پایگاه‌های داده بهبود یافته؛

پورتال مالکیت فکری آسه‌آن (IP ASEAN)؛

اجرای حقوق مالکیت فکری (IPR)؛

شبکه مالکیت فکری؛

اعتباربخشی منطقه‌ای به متخصصان مالکیت فکری؛

آگاهی از مالکیت فکری برای بخش‌های خلاق؛

ارزیابی مالکیت فکری؛

تجاری‌سازی اختراعات؛

منابع ژنتیکی، دانش سنتی و مصادیق فرهنگی سنتی (GRTKTCE).
 به غیر از ابتکارات و دستاوردهای شناسایی شده در برنامه اقدام ۲۰۲۵ آسه‌آن در زمینه مالکیت فکری، ابتکارات، اولویت‌ها و اهداف بیشتر حقوق مالکیت فکری را می‌توان در برنامه اقدام چارچوب یکپارچه‌سازی دیجیتال آسه‌آن ۲۰۱۶-۲۰۲۵ (DIFAP) و نقشه راه نوآوری ۲۰۱۹-۲۰۲۵ ASEAN (AIR) آسه‌آن یافت. اجرای برنامه اقدام یکپارچه‌سازی دیجیتال آسه‌آن سازوکارهای هماهنگی را برای افزایش اجرای حقوق مالکیت معنوی در محیط دیجیتال فراهم می‌کند و در مورد اتخاذ سیاست برای حمایت از خلاقیت، کارآفرینی و شکوفایی فناوری راهکارهایی را ارائه می‌کند و این اقدامات در نهایت با نقشه راه نوآوری آسه‌آن تکمیل می‌شود.

همکاری‌های خارجی آسه‌آن در زمینه حقوق مالکیت فکری

در زمینه همکاری‌های خارجی آسه‌آن در موضوع مالکیت فکری باید گفت که آسه‌آن در ژانویه ۱۹۹۳ یک برنامه همکاری با سازمان جهانی مالکیت فکری (WIPO) به منظور تقویت چارچوب قانونی حمایت از مالکیت فکری در منطقه ایجاد کرد. مرحله اولیه برنامه همکاری در اکتبر ۱۹۹۳ با اجرای پنج فعالیت تکمیل شد. از جمله این فعالیت‌ها، مطالعات مقایسه‌ای انجام شده در مورد قانون مالکیت صنعتی و قانون کپی‌رایت در آسه‌آن بود. یک برنامه میان مدت جدید سازمان جهانی مالکیت فکری - آسه‌آن در ژوئن ۱۹۹۴ به تصویب رسید که شامل ۹ فعالیت است که در یک دوره دو تا سه ساله پوشش داده می‌شود. چندین مورد از این فعالیت‌ها قبلاً انجام شده بود. از جمله (۱) برگزاری میزگرد سازمان جهانی مالکیت فکری - آسه‌آن در مورد نظام‌های مالکیت فکری مقایسه‌ای کشورهای عضو آسه‌آن. (۲) ارائه پیشنهادها توسط سازمان جهانی مالکیت فکری برای کمک به آسه‌آن در تدوین توافق‌نامه چارچوب آسه‌آن در مورد همکاری مالکیت معنوی و (۳) انجام یک مطالعه توسط سازمان جهانی مالکیت فکری در مورد تأثیر و پیامدهای توسعه مالکیت معنوی بر منطقه

آزاد تجاری آسه‌آن. علاوه بر اینها، تلاش‌های مستمری توسط سازمان جهانی مالکیت فکری برای سازماندهی نشست‌ها/ سمینارهای ملی یا منطقه‌ای در مورد سایر موضوعات مربوط به حقوق مالکیت فکری انجام می‌شود.

مطابق با برنامه همکاری سازمان جهانی مالکیت فکری - آسه‌آن، آسه‌آن به طور فعال با اتحادیه اروپا و ژاپن در زمینه مالکیت فکری همکاری می‌کند. برنامه ثبت اختراعات و علائم تجاری آسه‌آن - اتحادیه اروپا (ECAP) که در سپتامبر ۱۹۹۳ آغاز شد، کمک قابل توجهی به نوسازی و تقویت مدیریت منطقه و اجرای حفاظت از مالکیت فکری کرد. همچنین تلاش‌هایی برای ارائه توسعه منابع انسانی در زمینه مالکیت فکری با کمک برنامه همکاری فکری آسه‌آن و ژاپن در جریان است.^۱

به‌علاوه برای توسعه و اجرای ابتکارات ذیل اهداف استراتژیک و سرعت بخشیدن به پیشرفت به سوی تکمیل برنامه اقدام فعلی، گروه کاری آسه‌آن در زمینه همکاری مالکیت معنوی به تقویت روابط و همکاری فعال خود با موسسات و آژانس‌های مالکیت فکری شرکای توسعه‌ای و بخش‌های خصوصی ادامه می‌دهد. مهم‌ترین این شرکای توسعه‌ای و نهادهای بخش خصوصی عبارتند از: دفتر مالکیت خصوصی استرالیا (IPAU)، اداره ثبت اختراع اروپا (EPO)، دفتر مالکیت فکری اروپا (EUIPO)، دفتر ثبت اختراع ژاپن (JPO)، دفتر مالکیت فکری کره جنوبی (KIPO)، دفتر مالکیت خصوصی نیوزلند (IPONZ)، اداره ملی مالکیت خصوصی چین. (CNIPA)، اداره ثبت اختراع و علائم تجاری ایالات متحده (USPTO)، سازمان جهانی مالکیت فکری (WIPO)، انجمن مالکیت خصوصی آسه‌آن (AIPA)، دفتر اقدام تجاری برای توقف جعل و دزدی دریایی (BASCAP) - تحت نظر اتاق بازرگانی بین‌المللی (ICC)، و انجمن بین‌المللی علامت تجاری (INTA).

نتیجه

1. "Cooperation in Intellectual Property". Available at: <https://asean.org/cooperation-in-intellectual-property/>, October 3rd, 2012.

اهمیت مالکیت فکری برای توسعه اقتصادی توسط آسه‌آن به خوبی درک و پذیرفته شده است. مزایای تقویت حمایت از مالکیت فکری نه تنها در جذب جریان‌های سرمایه‌گذاری بیشتر، بلکه در تشویق انجام تحقیقات داخلی، افزایش فناوری‌ها و تسهیل دسترسی بیشتر به بازارها در کشورهای توسعه یافته خواهد بود. با این حال، اعطای حمایت از مالکیت فکری هزینه‌هایی نیز به همراه دارد. این هزینه‌ها شامل هزینه‌های مربوط به اجرای قوانین و مقررات حمایتی، افزایش هزینه‌های خرید فناوری و هزینه‌های بیشتر به دلیل عناصر ضد رقابتی مرتبط با حقوق مالکیت فکری است. محدودیت‌های مالکیت معنوی همچنین می‌تواند بر اشتغال، درآمدهای ارزی، تولیدات صنعتی و فرایند یادگیری از طریق «مهندسی معکوس» تأثیر بگذارد.

بررسی‌ها نشان داد که آسه‌آن آماده رسیدگی به موضوع حفاظت از مالکیت فکری در پیگیری آزادسازی تجارت و سرمایه‌گذاری از طریق منطقه آزاد تجاری بوده است. با این حال، آسه‌آن باید توانایی دستیابی به یک مبادله عادلانه و عادلانه را با شرکای تجاری و سرمایه‌گذاران خود از طریق تلاش‌های خود برای ارتقا و تقویت حفاظت از مالکیت فکری در نظر بگیرد. بنابراین هدف نهایی آسه‌آن همکاری با شرکای تجاری و سرمایه‌گذاران اصلی خود برای دستیابی به منافع متقابل در موضوع حفاظت از مالکیت فکری و شناسایی اقدامات مناسب برای تسهیل تحقق این منافع با هدف پیشبرد منطقه‌ای مولد است. البته در زمینه تحقق کامل حقوق مالکیت فکری راه طولانی درپیش دارد. طبق شاخص‌های مقایسه‌ای بین‌المللی، قدرت، دامنه و کارایی چارچوب مالکیت فکری در مالزی، اندونزی، ویتنام، تایلند و فیلیپین هنوز بسیار پایین‌تر از بالاترین استانداردهای جهانی است که در ادامه به آخرین دستاوردهای کشورهای مهم منطقه در این زمینه اشاره می‌شود:

مالزی: مالزی از سال ۲۰۱۱ قوانین مربوط به مالکیت فکری را تقویت کرده و اصلاحات کپی‌رایت، محیط مالزی را برای هنرمندان خلاق و توسعه دهندگان نرم‌افزار بهبود بخشیده

است. اما مسائلی کلیدی باقی مانده است، از جمله در دسترس بودن نسبتاً گسترده محصولات غیرقانونی و تقلبی در مالزی، نرخ بالای دزدی دریایی از طریق اینترنت، و نگرانی‌های مداوم در مورد مجوز اجباری ثبت اختراع‌های دارویی. البته تغییرات آتی قانون ثبت اختراع، آزمونی برای تعهد مالزی به نوآوری خواهد بود.

فیلیپین: چارچوب حفاظت مالکیت فکری فیلیپین در سال‌های اخیر تقویت شده است و جایگاه این کشور را بالاتر از تایلند و اندونزی قرار داده است. با این حال، اجرای ضعیف مالکیت فکری همچنان یک مسئله مهم است زیرا نقض مالکیت فکری به عنوان یک جرم جدی در نظر گرفته نمی‌شود و مقامات و قوه قضاییه اغلب اولویت چندانی برای آن در نظر نمی‌گیرند.

تایلند: تایلند جایگاه به نسبت پایینی در شاخص‌های بین‌المللی مالکیت فکری دارد که منعکس کننده نظام اجرایی ناکافی این کشور برای مالکیت فکری است. البته اصلاحات قانون جرایم رایانه‌ای ۲۰۰۷ و دادگاه تخصصی استیناف نشان دهنده تعهد مجدد دولت برای رسیدگی به مشکلات مربوط به افزایش نقض محتوای آنلاین است. به علاوه در این کشور بررسی اختراعات با تأخیر شدید انجام می‌شد و برای رفع آن دولت شروع به انجام اصلاحات در اداره ثبت اختراع کرده است. در همین راستا نخست‌وزیر و معاون نخست‌وزیر، رهبری کمیته‌های مختلف ملی مالکیت فکری را بر عهده گرفته‌اند که نشان دهنده تعهد سیاسی جدی برای افزایش حفاظت از حقوق مالکیت فکری است.

اندونزی: اندونزی دلایل زیادی برای عملکرد پایین حفاظت از مالکیت فکری دارد. این کشور از نظر جغرافیایی متشکل از بیش از ۱۷۰۰۰ جزیره است که کنترل مرزها و جلوگیری از هرگونه نقض بالقوه حقوق مالکیت فکری را دشوار کرده است. زیرا کنترل ورود و خروج

کالاهای مجعول یکی از موضوعات مهم حقوق مالکیت فکری محسوب می‌شود.^۱ اندونزی همچنین با چالش‌های دیگری از جمله سازوکارهای اجرایی ناکارآمد و چارچوب ناکافی برای حفاظت و اجرای ثبت اختراع‌های علوم زیستی مواجه است. با این حال، برخی اقدام‌های مهم برای بهبود محیط مالکیت فکری از جمله قانون جدید در مورد علائم تجاری و سازمان‌ها و مؤسسات اجرایی حقوق مالکیت فکری در حال انجام است. بنابراین تغییرات احتمالی قانون ثبت اختراع فرصتی برای اصلاح مشکلات گذشته و بهبود بیشتر حفاظت و اجرای مالکیت فکری در کشور اندونزی است.

ویتنام: نظام مالکیت فکری ویتنام طی ده سال گذشته به سرعت بهبود یافته است، اگرچه هنوز شکاف‌ها و چالش‌هایی در اجرای حق ثبت اختراع و کپی رایت (به ویژه آنلاین) وجود دارد. تخمین نرخ سرقت نرم افزار ۷۴٪، اجرای اختراعات علوم زیستی یک نگرانی عمده در ویتنام است. با این حال، چارچوب‌های اساسی حفاظت مالکیت فکری و اجرای آن وجود دارد و در حال حاضر مجازات‌های قوی‌تری برای نقض مقیاس تجاری اعمال می‌شود. دولت ویتنام یک استراتژی مالکیت فکری را دنبال می‌کند که بتواند ویتنام را در چارچوب مالکیت فکری جهانی ادغام کند.^۲

۱. سعید حبیبیا و زهرا شاکری، (۱۳۸۹) «تدابیر مرزی در حمایت از حقوق مالکیت فکری». فصلنامه پژوهش‌های بازرگانی، شماره ۵۷- زمستان - صص: ۸۷-۱۱۳.

2. "The importance of Intellectual Property Rights for progress, A reform agenda for ASEAN countries" available at: <https://www.ideas.org.my/wp-content/uploads/2021/04/IPR-ASEAN.pdf>, October 2019.

منابع و مأخذ

الف- منابع فارسی

سعید حبیبیا و زهرا شاکری. (۱۳۸۹) «تدابیر مرزی در حمایت از حقوق مالکیت فکری». فصلنامه پژوهش‌های بازرگانی، شماره ۵۷- زمستان ۱۳۸۹- صص: ۸۷-۱۱۳.

ب- منابع خارجی

<https://www.aseanipr.org/resources/asean-ipr-action-plan-2016-2025>

<https://www.aseanbriefing.com/doing-business-guide/indonesia/company-establishment/intellectual-property-protection>

<https://asean.org/our-communities/economic-community/competitive-innovative-and-inclusive-economic-region/intellectual-property-rights>

"The importance of Intellectual Property Rights for progress, A reform agenda for ASEAN countries" available at: <https://www.ideas.org.my/wp-content/uploads/2021/04/IPR-ASEAN.pdf>, October 2019.